

PROGRAMA DE FESTES EN HONOR A SANT ANTONI ABAT

Foto: Sant Antoni i Sant Pau: Juanito el Ciri i Vidalba

FORCALL, 13, 14 i 15
DE GENER 2012

Salutació de l'alcalde

La Santantonà és Vida i Record.

La lluita del bé i del mal se'ns presenta de nou, i en el nostre poble, Forcall, ho fa en la Santantonà, la nostra festa, la festa de tots, pel gran protagonisme, història i reconeixement que ja té i que entre tots i totes ja hem aconseguit.

Uns últims anys difícils en l'aspecte econòmic, on precisament el mal ho representen els mercats, que una i altra vegada donen cops als països i en definitiva a les persones, que paguen en última conseqüència estes desfetes. El nostre poble com no, en un món globalitzat, també pateix la crisi en major o menor grau segons el sector. Però en Forcall, en els últims anys, la pèrdua de persones forcallanes, implicades en el seu poble, orgullosos del seu poble i com no, participis de la nostra festa per excel·lència, la Santantonà, podria representar per la seua pèrdua, el mal; la tristor de no poder contar en ells, de la seua col·laboració, dels seus comentaris, el dolor de no gaudir de la seua companyia, sens dubte fa mirar cap endarrere, per poder recordar-los. Reconeixement cap a ells, perquè son part viva de la festa, record cap a ells i les vivències que ens van deixar.

Per això, les arrels de la festa són fortes i profundes, la conformen els records, la gent, els avantpassats, amb un substrat que són les vivències del nostre poble, el nostre entorn, que enriqueix també la festa, el seu patrimoni, conformant l'arbre de la nostra festa, un arbre mil·lenari i viu, amb fulles i flors que cauen però enriqueixen el substrat del nostre poble, de la Santantonà, i que a la vegada creix en la participació de tots ells i elles i fa que noves flors i fulles apareguen.

Esta festa, pel seu simbolisme representa el cicle de la vida, la natura morta recobra vida, l'arbre, la capolla, la lluita del be contra el mal, la fertilitat, la purificació, els desitjos, etc. Els símbols son els que ens fan tindre i reviure els sentiments cap a les coses, per això, la importància de mantindre'ls vius, perquè en ells també es mantenen les nostra vivències i en ells recordem els que ja no estan.

El treball actual de les persones que ara fan possible la festa, fa que tot això perdure, a ells per tant el meu agraïment, perquè fan les arrels més fortes i la nostra festa més coneguda arreu de tota la geografia. Participeu forcallans i forcallanes!, rieu!, canteu!, recordeu!, parleu!, perquè eixes vivències ens quedaran i en uns anys les repassarem amb els nostres, i així la festa continuarà.
Viva la Santantonà de Forcall.

L'alcalde
Santiago Pérez Peñarroya

Foto: Francisco Ramón Chervet Royo

Saludo de Mn. Juanjo

Un año más nos encontramos en la celebración de la fiesta de San Antonio. Donde todos los hijos de Forcall, y los que nos viene a visitar viviremos esos días de alegría.

Desde esta salutación quería o mejor dicho desearía transmitir:

En primer lugar, vivir nuestra tradición en honor de San Antoni, con todos sus actos religiosos y lúdicos es vivir esa Religiosidad en el que el pueblo de Forcall sencillamente vive y expresa su fe. La cual debemos transmitir en toda su pureza a todas aquellas generaciones que vendrán posteriormente. La vida no es solo diversión es uno encontrarse a si mismo en su propia realidad. Por ese motivo amemos, respetemos y busquemos lo autentico de nuestra tradición.

En segundo lugar, en un momento difícil en que se encuentra nuestra sociedad, aprendemos de San Antoni a saber compartir lo nuestro para que nuestra sociedad sea mejor y más justa.

En tercer lugar, agradecer a los mayores su esfuerzo y constancia en preparar la Fiesta en que todos podremos disfrutar.

Y por último anunciar desde estas líneas que para el próximo año 2012 nuestra comarca nos ha encomendado organizar el Belén viviente y por tanto desde aquí os pedimos vuestra colaboración.

Bones festes de Sant Antoni

Any 1.960. Dalt les grups: Paquita i Conxita Monfort (de l'hostal), Amado Viñals i Rosario Ejarque
Baix: Paco l'Aguatzil, Tomas de Climent i Marcelino Prats.
Darrere a cavall: Joaquin Ejarque i Jose Boix

Any 1975. Pere Damasio, Juan Ciri, Vito, Dabon, baix: Marga, Santi i Paqui Ciri.

Salutació dels majorals 2012

Un any més arriba la festa de San Antoni i el cicle de la vida a Forcall troba en la celebració de la Santantonà la seua festa més important, la que marca realment un abans i després en els quefers i projectes de tot l'any. És la festa ancestral que ens uneix fortament als nostres avantpassats i que cada any esdevé alhora un crit de futur als nostres fills i veïns, als que ja hi són amb nosaltres i a tots els que vindran amb els nous temps.

Enguany la Santantonà de Forcall gaudeix per primera vegada de la consideració oficial com a Bé d'Interès Immaterial, una declaració que reconeix els valors de la nostra festa i els posa sota protecció pública, i que la proposa como una de las festes més significatives y representativa del conjunt de manifestacions al voltant del foc i de la devoció cristiana a Sant Antoni que existeixen arreu de les nostres terres. Des d'ara la Santantonà és patrimoni d'especial consideració i protecció i això esdevé per als qui cada any assumim la tasca d'organitzar la festa com a majorals una responsabilitat que va molt més enllà del límits del nostre poble i de la nostra comarca, ja que per un any ens convertim en custodis i gestors d'un patrimoni cultural de tots els valencians.

Però els nostres vincles filials amb el nostre poble, la seua gent, la seua història i la seua cultura, fan d'aquesta feina un honor i una satisfacció profunda que, d'alguna manera, ens fa ser més focallans i sentir més intensament eixa identitat que ens dona una dignitat personal que ens sosté en els moments difícils, i ens fa també tocar terra en els moments de bonança.

Des d'aquestes pàgines del programa de festes volem donar les gràcies a totes les persones que ens han ajudat en l'organització de les festes i fer també una crida a la convivència cordial i solidària entre tot el veïnat i a la celebració festiva, alegre i emocionada de tots en la pròxima Santantonà. Un any més la nostra festa ens ha de permetre cremar tot allò que no ens fa créixer i que ens debilita com a poble per tal que sentim amb major força les arrels que a tots ens mantenen units i capaços d'aconseguir tot allò que mereixem.

Visca Sant Antoni i visca Forcall !!

PROGRAMA DE FESTES EN HONOR A SANT ANTONI ABAT 2012 FORCALL 13, 14 i 15 DE GENER

DESEMBRE 2.011

31, dissabte, cap d'any. “Dia de buscar el maio”

7:00 h. Passeig de l'esquellot pels carrers del poble.

8:00 h. Eixida a buscar el maio.

En vindre, dinarem tots junts.

GENER 2.012

7, dissabte. “*Dia de la Pastà de la rotlleta*”

“Pastà de les rotlletes”. Als forns del poble les dones elaboren les rotlletes i coquetes de mitja lliura que es repartiran al llarg dels dies de la festa.

“Tallà de la llenya”. Al mateix temps que les dones elaboren les pastes, els homes van al bosc per tallar la llenya que vestirà la barraca de Sant Antoni.

A la nit sopar de germanor per a tots els participants en el pavelló de festes, actuació d'un TRIO per a tot el poble.

13, divendres. “*Dia de la Santantonà*”

00:00 h. “Encesa de les tronques” que continuaran enceses durant tot el cap de setmana.

08:00 h. “Despertà” pels dolçainers i tabaleters. “Volta pel poble de l'esquellot” per dos membres de la Santantonà.

13:00 h. (les 12 velles). Ritual de la “Plantà del maio”, una vegada incorporada la capolleta i clavades les costelles, volteig general de campanes, anunci de la festa.

Per la vesprada, revestiment de la barraca amb ramatge verd.

22:00 h. “Santantonà”, culminació i apoteosi de la festa profano-religiosa. Eixirà la comitiva per recórrer els principals carrers del poble. En arribar a la plaça, encesa i crema de la barraca pels cremallers, exaltació del foc. Mentre

les botargues (dimonis) donen voltes a la foguera, disparant coets borratxos. Els sants, nugats i obligats pels dimonis són introduïts dins la barraca en flames, per ser cremats.

23:30 h. “processó dels matxos”, una vegada consumida la monumental foguera es realitza la processó pel poble, després de donar dos voltes a la barraca en brases. Benedicció dels animals pel mossèn a la casa Abadia.

A continuació cavallers, ramellers i tota la comitiva van a casa del primer majoral a replegar la coqueta de mitja lliura.

24:30 h. Actuació de l’orquestra “OXIDO” al pavelló de festes.

14, dissabte.

“Dia de Sant Antoni”

08:00 h. “Despertà” pels dolçainers i tabaleters. Toc d’oració i volteig general de campanes.

11:00 h. Missa solemne en honor a Sant Antoni. A continuació processó general, recorrent els principals carrers de la població i visita a casa dels majorals, on s’acovidarà a coquetes, rotlletes i beguda.

12:30 h. “Cercavila”, amb grupes pels carrers del poble.

17:00 h. “Llaurà i sembra” per la Plaça Major. Simulació que recorda una cerimònia màgica ancestral per aconseguir bones collites, avui dels solcs surten llepolies pels menuts. Durant este acte desfilaran totes les disfresses de Carnestoltes que, anticipant-se a tots a Forcall es celebre coincidint amb la festivitat de Sant Antoni.

22:30 h. Tradicional “Ball rodat” a la Plaça Major

24:00 h. Actuació de l’orquestra “ SUPERMÀGIC” al pavelló municipal, amb entrada gratuïta.

15, diumenge.

“Dia dels botets”

13:00 h. Rostida de xulles en la Plaça Major. Els majorals proporcionaran a tots els assistents pa, vi, olives i allioli.

16:00 h. “Els Botets”, jocs tradicionals en la Plaça Major, carreres, trencar l’olla i els botets, joc que consisteix en saltar ordis de vi mig unflats.

16, dilluns.

“Dia dels difunts”

10:00 h. Missa en sufragi dels Confreres Difunts. Elecció i nomenament de nous majorals.

Foto: Antonio Luis García Pérez

CONCURS DE FOTOGRAFIA

SANT ANTONI 2012 FORCALL

BASES

PARTICIPACIÓ

Poden participar en el “Concurs de Fotografia Sant Antoni 2.012” tots els fotògrafs aficionats o professionals interessats en el tema.

TEMÀTICA

La temàtica està al voltant de la festa de Sant Antoni de Forcall, poden ser de qualsevol dels actes que integren dita festa. És requisit imprescindible que la fotografia siga de la Festa de Sant Antoni del municipi de Forcall.

PRESENTACIÓ

- Les obres han d'estar presentades en dimensions 20 x 30 cm i acompanyades per un Cd en format JPEG amb una resolució mínima de 150 ppp (697 x 973 píxels) o de 300 ppp (3008 x 2000 píxels). No han d'estar en cap tipús de suport, sols la fotografia. Cada participant pot presentar un màxim de tres fotografies.
- Els Cd aniran acompanyats d'un pseudònim o títol, i en un sobre en el mateix
 - Nom i cognoms
 - Adreça
 - Telèfon o mail de contacte
- Els treballs presentats no poden haver estat presentats en altres concursos
- L'Ajuntament de Forcall es reserva el dret a utilitzar i reproduir l'obra en catàleg, audiovisual o en els suports que considera oportuns, respectant sempre l'autoria de l'obra.
- L'Ajuntament de Forcall declina qualsevol responsabilitat respecte a l'autenticitat de les dades facilitades pels participants

ENVIAMENT

Les obres poden ser presentades en persona a l'Ajuntament de Forcall o bé enviades a:

Concurs de Fotografia Sant Antoni 2.012 - Ajuntament de Forcall
Plaça Sant Miquel 6 12310. Forcall

CALENDARI

El període de recepció dels treballs serà fins el dia 1 de març de 2012.

El jurat es reunirà per a valorar les obres i seleccionarà el primer, segon i tercer premi.

El veredictes es farà públic en el taulell d'anuncis de l'Ajuntament de Forcall i en la pàgina web <http://www.forcall.es> l'últim cap de setmana del mes de març.

PREMIS - 1er premi: 300 € - 2^{on} premi: 200 € - 3er premi: 100 €

Cada participant només opta a un premi, que serà el de major reconeixement, quedant desqualificats de la resta de premis obsessos.

NO FA MOLTS ANYS

Juan Manuel Segura Ferrer

Sempre, quan es parla del Sant Antoni de Forcall, intentem descriure'l i interpretar-lo tal i com ens ha arribat als nostres dies. Des d'una òptica personal i subjectiva, on les opinions i visions diferents han de ser tingudes en compte. Les possibilitats d'anàlisi de la festa forcallana són similars a les imatges generades per un calidoscopi. El calidoscopi és, per a qui no ho conegui, una joguina que mitjançant un tub, fragments de miralls i cristalls de colors, permet generar una infinita quantitat de figures geomètriques alhora que simètriques. Així és la nostra festa, una tradició que permet múltiples interpretacions, enfocaments diversos, anàlisis imaginatives, descripcions concretes o abstractes, amb la que es poden establir complexos paral·lelismes i un llarg etcètera de versions, tantes com participants hi ha en la festa. I d'ací la riquesa i l'atractiu que provoca la festa. Moltes són les possibilitats, hauríem d'escoltar-les i analitzar-les una per una, i totes en conjunt, per trobar l'essència mateixa de la Santantonada forcallana. Ingent tasca.

Tots relacionem el nostre Sant Antoni amb tradició, l'associem a conceptes com heretat o continuïtat. Així que, aplicant una senzilla definició d'allò que considerem tradició al Sant Antoni, ens porta a concloure en una primera instància, que la nostra celebració ha transcorregut impertorbable al llarg dels temps, com alguna cosa rígida i inamovible; que la costum ha prevalgut de generació en generació; que som protagonistes, espectadors i fiadors d'uns actes, costums i sabers que els nostres ascendents ens va transmetre i que nosaltres els farem arribar com a tresor identitari, artístic i patrimonial al descendents.

Però, això no és cert del tot. A poc que gratem, no massa profundament, la superfície del que es defineix com a tradició, aflora quelcom que no esperem. La tradició com a transmissió de sabers i costums implica un canvi, una flexibilitat dins les formes, que fa possible la seva adaptació a les transformacions, a nous temps i per tant, propiciant la seva supervivència.

No cal anar als manuals més prestigiosos que repleguen les dissertacions d'antropòlegs de saviesa contrastada. Podem prendre com a inici de l'anàlisi, fins i tot les fonts més assequibles i populars per veure com es dona resposta al perquè d'aquesta capacitat i d'aquesta necessitat de les tradicions per adaptar-se i perpetuar.

Si apliquem aquestes reflexions a la societat forcallana, i, com manifestació d'aquesta al nostre Sant Antoni, entendrem que fa no moltes dècades, les maneres i la finalitat de la societat i per tant de la festa, no son les que podem trobar en les descripcions actuals. Parlo de quan les formes de vida estaven arrelades al camp, quan l'abundància material no es podia ni concebre en el millor dels somnis, quan la subsistència i no el consum capritxós era la meta diària de la família, parlo dels temps de rigor, de cossos exhausts pels treballs, de penúries i de necessitats. Pareixen temps pretèrits, el canvi de segle i mil•lenni ens fa veure tot des d'una perspectiva de llunyania, però no, no fa tant de temps d'això.

Els qui teniu la sort de comptar en les vostres vides amb gent d'experiència, us encomano a avis i també a pares que van patir les fatigues d'aquesta època, no tant pretèrita, en les seves carns que aleshores de ben segur no eren tantes. Pregunteu-los per aquells temps, informeu-vos de com vivien, de com era el Sant Antoni fa només quatre o cinc dècades. Us animo a que ho replegueu i ho feu saber a la resta de forcallans. El resultat o la finalitat serà arribar a una major comprensió del nostre Sant Antoni.

Nosaltres, el jovent, no hem segut testimonis d'una altra forma de vida, d'un altre Sant Antoni. A nosaltres, ens toca viure unes altres angoixes, unes altres mancances de caire més metafísiques si és que es pot dir, en definitiva, una altra època, un altre Sant Antoni. Vivim uns temps no menys difícils, en els què intentem sobreviure immersos en una despietada voràgine material que s'ho engoleix tot, que oculta el passat (el d'on venim), menysprea el futur (el cap on anem) i dilueix el present, ahora que sumeix la comunitat amb una sublimació de l'ego (el què som).

Quin panorama més apocalíptic he dibuixat, més bé pareixen aquells holocausts que prediuen els profetes i els il•luminats d'eixos canals locals de la televisió d'altres hores de la matinada. Però tranquils, que no és per a tant.

Deixem les reflexions per a una bona tertúlia d'amics amb inquietuds, per a eixos moments en que la festa santantonenca s'atura i ens brinda l'oportunitat d'una conversa més o menys profunda al voltant de la foguera, entre acte i acte de la festa, després de participar en qual-sevol de les possibilitats que proposa la celebració.

Els temps ha experimentat una acceleració en els canvis des dels darrers cinquanta anys. I si els temps s'han accelerat, també la societat ha experi-

mentat una profunda transformació, i conseqüentment, les manifestacions d'aquestes comunitats evolucionen paral·lelament. Quasi una metamorfosi per la que la larva passa a nimfa i aquesta es converteix en l'ésser definitiu, que poc s'assembla a l'original. Forcall no n'és l'excepció, el poble ha canviat, la gent, una transformació total i completa, una metamorfosi.

La pregunta que em faig és la següent: si la societat forcallana ha canviat, com ha afectat a la forma i essència del Sant Antoni? Doncs bé, de moltes formes i maneres.

Per citar un exemple. Recordeu el programa de l'any passat, allí podeu observar com ja en Joaquim Segura (el meu germà) va encetar aquesta línia amb la seva aportació La Santantonà d'abans. Doncs jo, volia donar continuïtat a aquesta via oberta i centrar-me en un aspecte concret de l'economia de la festa santantonenca.

Com s'ho feien els majorals, en el context d'una economia de subsistència, per finançar la festa?

La Rifa del Corder o Passar a Captar eren i són unes de les formes habituals de recaptar diners per a la festa. Aquestes han tingut continuïtat, adaptades als temps actuals, als canvis que permeten la seva supervivència. Pel que fa a la rifa del Corder, fins el que els meus informants (els meus pares) m'han contat, no es pot considerar cap canvi significatiu. La recaptació era com ara, directament proporcional al deixondiment dels Majorals, quan més venien més treien. Ja tenim una primera resposta a la qüestió.

En el cas de l'almoïna, aquesta es podia fer en metàl·lic, encara que no era la més habitual. Pocs eren les cases que podien aportar alguna perra grossa (10 cèntims de pesseta) o menuda (5 cèntims) per al sufragi de Sant Antoni. El grà, l'espècie que es diu, també era ben rebut. Els Majorals passaven a captar amb un cabasset a la mà per replegar el cereal. Suposo que després el vendrien per traure diners o barata qualsevol necessitat o subministre que precisava la festa.

La cera i els ciris eren part important de les festes i actes religiosos. Segons tinc entès, els majorals, com administradors dels bens de Sant Antoni, gestionaven les atxes i ciris que pertanyien al Sant i que es lluien en processons i soterrars. No cal dir que l'espiritualitat cristiana era més manifesta que en l'actualitat, que processons i enterros eren multitudinaris, actes en els que participava tot el poble. Jo mateix recordo els sepelis dels meus temps de cotero, quan algú faltava, quasi tots els veïns acomiadaven al membre de la comunitat amb una rogativa silenciosa i respectuosa, acompanyaven el fèretre portant atxes fins al cementiri. Ara us explicaré als qui no recorden o no saben com els Majorals gestionaven la cera per captar recursos.

Temps enrere, els Majorals, amaniaven les candeles, les taraven avanç de l'acte religiós i les pesaven de nou al final del mateix. Els qui havien demanat el servei, familiars dels difunts o majorals d'altres festes com les esclaves o els majorals de Sant Vito, abonaven la diferència, és a dir, pagaven el desgast (la "mingua" com es coneixia a Forcall o minva en un terme lingüístic més normalitzat) que en els ciris s'havia produït en el decurs de les comitives. El negoci depenia, fins i tot, de les circumstàncies atmosfèriques. Així que feia vent, el consum de les atxes era menor, ja que la flama tremolava i no desgastava, per tant, la venda es veia perjudicada. Si feia bo, la metxa cremava amb vigor i la cera queia de les torxes a doll, augmentant el dispendi de manera notòria. Un altre factor que influenciava la venda de la cera era la riquesa de la casa del finat, no era el mateix nombre de parelles d'atxes les que acompanyaven al malaurat si era de casa rica o no. Podem establir que el mínim era de tres parelles d'atxes. Com a conclusió, dir que mercadejar amb la matèria cèria permetia que l'estoc no descendís, tanmateix proveïa de recursos la borsa dels Majorals. Ja tenim la tercera manera de abastir la festa de recursos. Anem a per una altra.

No deixem els temps del pauperisme generalitzat, aquells en que no existia la vitroceràmica, ni el microones, ni el butà, ni crec que la paraula comoditat; parlo de quan la llenya era el combustible indispensable, el més antic, l'usat des dels orígens de la societat, l'emprat per guarir-se del rigor hivernal i per la cocció dels aliments. Alguns recordaran, no fa massa anys d'això, quan es gestionava el bosc com una joia, com la font de riquesa indispensable, inegotable i sempre de manera sostenible, molt avanç que nasqueren els moderns conceptes ecològics i mediambientals. Aquells temps si que eren els de les tres "R": reutilitzar, reciclar i responsabilitat en el consum. Sense lleis

de protecció, ni normatives restrictives, hom sabia d'on tallar, d'on fer els braços i com respectar la Natura, sí, Natura en majúscula. Si algú s'atrevia a botar-se les normes, escrites o no, la que es muntava. Éreu o eren ecologistes radicals, qualsevol era expert en silvicultura, una experiència adquirida a força de fer viatges a la Mola de la Vila, per fer i baixar els feixos pels camins que ara s'empren per fer senderisme. Era el camí dels Sarguerals cap a la mola com l'oleoducte principal que abastia de combustible a la població. Allò si que era "paseo y verdura", i sense voler que es feia. La necessitat era la que obligava a extreure la llenya evitant esgotar tan valuós recurs, per no exhaurir-lo, en allò els anava quasi la vida.

Si ens ho mirem des d'una perspectiva economicista, podem concloure que la necessitat no és altra cosa que oportunitat de negoci, segons dictamina la inexorable llei de mercat. L'equació és simple: si necessitat és igual a negoci, llavors, venda de llenya equival a recursos per a la festa. Els Majorals com gestors d'un patrimoni sant, no eren aliens a la necessitat, ni a l'equació, així que a la faena.

Els Majorals compraven unes bones carrasques, o qualsevol altra espècie de la família de les fagàcies, especialment estimades les del gènere quercus. Per després agafar estris per estronxar els arbres, com el xerrac (és aquella serra de fulla llarga amb un mànec a cada extrem, jo a Forcall l'he sentit dir estronxador, però no ho arpleguen els diccionaris, també s'usava per la matança, per partir els bous en quartos). Amuntegar la llenya, separar la grossa de la fina i amanir les càrregues era el que s'havia de fer. Dir-vos per a qui no ho sap, que les càrregues són la quantitat de llenya, de raïm, de blat, etc. que pot ser transportat per matxos i muls en un viatge. Els matxos són equins, eixos animalots quadrúpedes tant importants per a la vida agrícola de fa uns anys i que ara quasi han desaparegut.

La faena era feixuga, com totes les del camp, així que els majorals demanaven ajuda als amics o familiars pròxims. Després de missa major de diumenge, els homes convocats pels Majorals, si po-

dien o volien, acudien al lloc convingut amb els matxos, on era instal·lada la provisional serradora. Allí pesaven la llenya i la distribuïen en càrregues tenint en compte les comandes sol·licitades pels veïns del poble. Carregar és l'acció de portar qualsevol producte des del camp fins a casa. Fulanet de ca tal ha demanat tant de grossa i quant de prima, sotanet de ca qual ha demanat tant i més quant, i així fins cobrir la demanda. Després, els Majorals s'encarregaven de cobrar el servei i administrar els recursos obtinguts. Pot ser la llenya era un poc cara si la comparem amb la que cadascú es podia fer per ell mateix, en les seves parcel·les o fruit de les tasques agrícoles de poda. Però cal pensar que dintre de tota societat hi ha persones desvalgudes, ara mateix penso en vídues o ancians, que els era impossible anar a fer-se llenya i que són usuaris quasi obligats del servei prestat pels Majorals. Conclusivament, el subministrament era quasi com un servei a la comunitat, als desfavorits, però que també podien usar-lo la resta dels habitants pagant el preu establert pel venedor.

La inestimable col·laboració dels voluntaris era compensada amb alguna cosa per omplir la panxa, pensem en viandes no massa luxoses, com per exemple pataques torrades a les brases o "cristos" -amb tots els respectes- (el nom els ve pels talls en forma de creu que li practicaven per a que l'escalfor del caliu penetrarà i coqués el tubèrcul perfectament), acompanyat de l'inestimable matança, com algun xoriç del frito i pa fet a casa, de més de dos o tres dies en el millor dels casos.

Com en la societat, al Sant Antoni, tot té causa i efecte, la col·laboració en la tasca de fer llenya i vendre-la, implicava directament estrenar i lluir atxa a la Processó dels Matxos i d'igual manera portar la mateixa candela a la Processó del Sant el dia 17 de gener, indefectiblement.

L'economia santantonenca seguia els principis fonamentals de l'economia en temps d'estretors: no gastar perquè no es té. Bé, estretors es podria dir després de cicles de bonança però aquest no era el cas. Es pot afirmar rotundament que no hi havia crisi, perquè no hi havia ni havia hagut res, gens ni cap. Pocs eren els que podien permetre's el luxe de tenir cobertes les necessitats bàsiques, fisiològiques, de seguretat i de salut. Actes ara tant festius, alegres i disbauxats com els de la Pastà de la Rolleta, es veïen reduïts a la mínima expressió. Les Majoraleses convidaven a mitja dotzena de pastadores, o algunes més, però no moltes més, per elaborar els dolços típics. Després, el convit, es feia a casa, cada Majoral per una banda, així s'ajuntaven no més de quinze o vint per celebrar la festa, i per menjar, més col que carn. D'aquesta segona, de la matança, de casa, de la bona. Com els assistents eren pocs, la logística era menor. No feien falta tantes coquetes, ni de les de mitja lliura, ni rolletes. Poques molles s'escapaven als paladars i goles tan mancades, eren temps d'anèmia i no de colesterol. Pot ser els dolços santantonencs eren tan valorats com ara la millor delicadesa que se'ns pot presentar al plat més exquisit del restaurant més recomanat.

Ara ja s'ha passat fulla. Estem al futur d'aquells temps, no tan llunyans. Són el resultat d'una ràpida evolució, vivim unes altres angoixes, pertanyem a una societat que s'ha metamorfosejat i amb ella, les seves manifestacions. La societat forcallana no és impermeable i s'ha impregnat d'aquest canvi. Tampoc les seves manifestacions no han seguit alienes. I el Sant Antoni ens ho mostra, mantenint en gran part el significant, la forma, l'estructura física, però transformant el significat, actualitzant-lo, adaptant-lo a les noves mentalitats.

Nosaltres tenim el privilegi de tenir a l'abast la possibilitat de conèixer com els nostres pares o avis han viscut un altre moment, una altra societat, una altre Sant Antoni. Ells ens poden donar llum sobre coses que no repleguen ni llibres, ni arxius, ni la Història en majúscula. Són les coses de paraula, de veu, de llocs menuts, de símbols que escapen al paper, que no es poden tocar, intangibles o immaterials però que són i estan, com el nostre Sant Antoni.

Aprofitem doncs, l'oportunitat, i cerquem la informació que ens poden facilitar els nostres progenitors sobre el passat per entendre millor la festa que se'ns presenta en aquestes dates i com he dit abans, transmetem-la i compartim-la amb la resta dels forcallans.

Visca Sant Antoni.

FORCALL I LES SEVES ESTELES DISCOÏDALS

Joaquín Segura Ferrer

Forcall és un poble ric en patrimoni cultural i natural de qualsevol tipus: arqueològic, moble, immoble, etnogràfic, tangible, intangible o immaterial, paisatgístic, etc. A més del nucli urbà també hi ha molt que contar en el seu terme municipal. Dintre la llista dels elements més coneguts estan la plaça Major amb porxos, el palau dels Osset, la casa de la Vila o el palau de les Escaletes, l'església de l'Assumpció, el conjunt de Sant Josep i el Calvari, la Santantonada, la Nevera, el Convent, els diferents Centres d'Interpretació, la Col·lecció Museogràfica Permanent, la moleta dels Frares o la necròpolis tumular del Bronze de la Menadella.

Aquest article pretén afegir, a tot el ric conjunt esmentat, altres referències que potser per la quotidianitat de veure-les sovint ens passen inadvertides. Els elements que es presenten en aquest treball són les esteles discoïdals.

En primer lloc cal distingir entre estela i làpida. Segons el que recull el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC)¹. Una estela és aquell monument monolític en forma de pilar destinat generalment a posar-hi una inscripció. Mentre una làpida és una pedra plana que tanca un sepulcre fins i tot quan no porta inscripció. Etimològicament² estela ve del llatí stela i conserva el mateix significat de la definició; mentre làpida ve del llatí lapida i el seu significat és pedra.

Funcionalment, una estela només és una pedra esculpida amb motiu religiós que s'utilitza per assenyalar el lloc on hi ha un enterrament. Per a (Frankowski, 1989)³, qui va encunyar i consagrar aquest nom en la terminologia arqueològica, l'estela discoïdal era en el seu origen una imatge del mort. En un primer estadi, les esteles volen representar la figura humana. L'estilització de la silueta porta a que el cap prengui forma de disc i les decoracions dels trets de la cara passen a representar-se amb figures geomètriques. Si passeu per Sant Mateu, darrere de l'església, magnífic exemple de gòtic a les nostres comarques, restaurada no fa molts anys (2004) amb motiu de l'exposició La Llum de les Imatges, s'ha reconstruït d'una manera fidedigna el fossar medieval, incloent-hi les seves esteles discoïdals.

Morfològicament, les esteles discoïdals no són altra cosa que làpides acabades en disc, d'aquí reben el nom. Caracteritzades per un cap o disc circular i un peu trapezoïdal que es recolza a terra per fixar la làpida. Cap i disc estan units pel coll. Les esteles discoïdals fonamentalment estan treballades en els cercles del cap.

Si ens fixem en la decoració, els motius ornamentals principals que trobem són creus de diferents formes, motius geomètrics, decoracions vegetals, també referències a l'ofici o vida del difunt (Menchón, 1993)⁴. Aquests motius són els més abundants en les làpides forcallanes.

Per conèixer aquestes làpides només cal apropar-se a llocs de visita tan habituals com el cementiri, Sant Josep, l'oficina de Turisme (museu), pujar a l'ermita o passejar pel poble. Encara que amb una utilitat totalment diferent a l'original i que ha estat utilitzada en molts llocs del mateix mode. Així començaré aquest breu i senzill inventari per les làpides que es troben al fossar.

Façana est del cementeri (principal).

D'aquestes esteles es pot dir poca cosa per la seva posició un tant inaccessible. Es mostren fotos per a una posterior catalogació. Actualment tenen una funció decorativa.

Estela 1. La decoració de la cara visible des de fora del cementeri és una creu patée dins del cercle del cap de l'estela. L'estat de conservació pareix bo.

Estela 2. Aquesta estela té una creu grega com a principal motiu esculpit, en el tercer quadrant dibuixat per la creu es veu un símbol modelat per tres formes més o menys triangulars. La decoració mostrada a la foto pertany a la cara visible des de fora del cementeri.

Façana nord del cementeri.

Passa el mateix que en les dues esteles anteriors, la situació no permet fer una descripció més acurada. Es mostren diferents fotografies. Actualment tenen una funció decorativa.

Estela 3. Estela decorada amb una creu grega dintre del cap. El motiu decoratiu continua per formar una creu llatina en el coll i el peu. Foto des de l'exterior del fossar. La decoració no està en molt bones condicions degut a l'erosió provocada pels fenòmens meteorològics.

Estela 4. Vista des de l'interior. Creu grega emmarcada pel cercle del cap. Presenta decoració en tres quadrants, però no es poden destacar els motius decoratius tot i que es va utilitzar un alt relleu.

Entrada a sant Josep.

Estela 5. Costat esquerre. Per la banda de la carretera té esculpida una creu patée en baix relleu. Per la cara del jardí té un dibuix semblant a un bagot de raïm o una fulla, probablement una referència a l'ofici del difunt. El diàmetre del cap és de 45 centímetres.

Estela 6. Costat dret. Presenta la mateixa iconografia que la estela 5. El principal tret és que està fragmentada. El diàmetre del cap és de 45 centímetres. La decoració de la peça no està massa ben conservada.

Ara estan emprades amb una funció ornamental.

Col·lecció Museogràfica Permanent de Forcall. Oficina d'Informació Turística.

Estela 7. El diàmetre del cap és de 37 centímetres. El dibuix interior del cap presenta una creu grega. Té un diàmetre de 32 centímetres. El gruix de l'estela és de 17 centímetres. La llargada total és de 67 centímetres.

Estela 8. El dibuix interior del cap té un diàmetre de 35 centímetres. El gruix de l'estela és de 18 centímetres. La llargada total és de 85 centímetres. El peu en el lloc més ample té 38 centímetres. Motiu vegetal amb flor de sis pètals creada amb compàs a partir d'una estrella regular de sis puntes.

Segons algunes fonts emprades per a aquest article, un museu és el lloc més adient per aquestes peces artístiques.

Barana de pujada a l'ermita de la Verge de la Consolació.

Estela 9. El diàmetre del disc és de 43 centímetres. Ara està emprada amb una funció ornamental. Per l'anvers o cara de la carretera presenta un cercle al mig i quatre flors irregulars. Si conteu els pètals veureu com hi ha tres amb sis i una amb cinc mostra una manca en la perícia de l'escultor, o pot ser un significat que desconeixem. Tot emmarcat dintre del cercle del cap. Pel revers o la cara de baixada de l'ermita presenta un motiu vegetal amb flor de sis pètals creada amb compàs a partir d'una estrella regular de sis puntes, aquest motiu és molt habitual en les esteles discoïdals. Puc aventurar una hipòtesi sobre l'autor o els autors. L'anvers es demostra una clara mancança tècnica, falten pètals, asimetria, flors que els manca

espai a la part de dalt dreta, mentre llueixen folgada, amb un pètal menys a baix a l'esquerra, mentre que el revers està treballat amb una geometria perfecta, amb compàs i equilibri, amb simetria. Carrer la Font. Magatzem de sant Antoni.

Estela 10. En aquesta estela hi ha dibuixada una creu patée. Si es tracta d'una estela només està en el moment inicial del treball escultòric. Una hipòtesi és que fóra l'entrada de l'antic fossar. Ara està emprada amb una funció ornamental.

Carrer del Carme, número 11. Sobre el llindar de la porta.

Estela 11. Només presenta el cap de l'estela. Té un baix relleu amb una fulla hexapètala i geomètrica. Està gravada a partir d'una estrella de sis puntes, figura hexagonal regular. Ara, com totes, està emprada amb una funció ornamental.

Avinguda Tercer Centenari. Muntant d'una casa amb entrada pel carrer Església.

Estela 12. Només presenta un esbós d'una creu patée. Aquesta pedra només presenta una funció constructiva.

Col·lecció Museogràfica Permanent de Forcall. Oficina d'Informació Turística.

Estela 13. Aquesta estela no és discoïdal, encara que per estar en el Museu la incloc en aquest breu catàleg. L'estela té forma de creu lobulada. Presenta un dibuix geomètric en la seva cara visible. La mesura entre els extrems dels braços de la creu és de 44 centímetres. L'alçada total de l'estela és de 70 centímetres. Té un gruix de 23 centímetres.

Una de les coses més difícils en aquest menut inventari és la datació. Les esteles forcallanes no presenten cap data gravada i això fa impossible emmarcar-les cronològicament. Un estudi futur més acurat i amb més mitjans potser ho permetria.

1 <http://dlc.iec.cat/>

2 <http://dcvb.iec.cat/>

3 Frankowski, E. (1989) Estelas discoideas de la Península Ibérica. Istmo. Madrid.

4 Menchón, J. Tévar, A. (1993) Esteles discoïdals dels Països Catalans. Carrutxa. Reus.

Estela 1

Estela 2

Estela 3

Estela 4

Estela 5

Estela 6

Estela 7

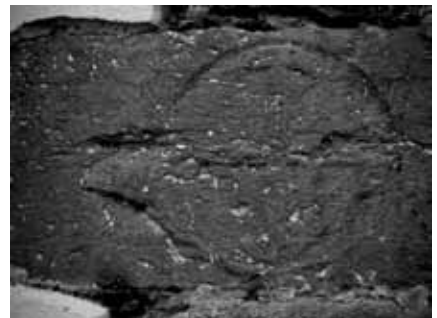
Estela 8

Estela 9

Estela 10

Estela 11

FORCALL: BOTARGAS, FUEGO Y OTROS PERSONAJES

Henri Bouché

Hay muchas fiestas del fuego en España y también en el extranjero a las que hemos tenido acceso, bien documentalmente, bien presencialmente. Fiestas dedicadas especialmente a San Antonio Abad, a San José, a San Juan Bautista o a Santa Lucía, coincidentes –o no– con los solsticios o los equinoccios. Cada una de ellas gira, naturalmente, en torno al fuego, el cual adquiere diversas formas (horizontal, vertical, troncocónica, maciza, hueca, en forma de barraca...) y diferente combustible (troncos, leña baja, aliagas).

Alrededor del eje ignico, representado por el árbol-“maio”, se reúne una serie de actos y personajes extraídos de viejos arcones medievales o, incluso, romanos (lupercos) con reminiscencias griegas (“botets”), si se quiere. Hay música popular y tradicional, ida y vuelta al bosque para talar el árbol y la leña baja, teatro, procesiones y desfiles de animales y personas, bendición de “coquetes”, misas, pasacalles, bailes y competiciones. Una fiesta completa con su parte instrumental visible, pero en cuya cara no visible subyacen preciados restos de antiguos rituales, nostálgicos recuerdos de épocas desaparecidas y luego recuperados en representaciones plásticas que hacen las delicias de los visitantes.

Forcall –población a la que hemos dedicado numerosas visitas y estudios- podemos decir que constituye, a nuestro entender, el paradigma de aquello que pudo ser una fiesta de fin de año, conmemorativa del caos y del orden con clara incidencia en la muerte y regeneración del mundo vegetal, de la fertilidad en general. Sin olvidar, naturalmente, el proceso de cristianización experimentado durante siglos (documentalmente desde el XIV) y expresado en la figura de un santo –Sant Antoni- popular y justamente venerado. Es, en definitiva, el fenómeno de la “santantonà” no solo forcallana, sino extendida a la zona de Els Ports y a la mayoría de comarcas castellonenses, sin excluir la variedad y diferencia entre unas poblaciones y otras. Sin embargo, Forcall parece retener muchos más actos, más completos, que los que hemos observado en otras poblaciones.

Pero, si por algo más se distingue la “santantonà” forcallana del resto de las de la provincia castellonense (aunque algunas también los tienen) es, precisamente, por la presencia de unos personajes (para algunos, fantasmagóricos) que aparecen como extraídos de antiguos rituales. Es la comparsa compuesta por las botargas, el despullat, la filosea, Sant Antoni y Sant Pau, además del cremaller. Un conjunto variopinto en el que se entremezcla lo farsesco, lo religioso y lo cómico en constante movimiento.

Por su número y vistosidad son las botargas las que imprimen un carácter más dinámico a la fiesta, puesto que, aparte su filiación demoníaca, su papel en la comparsa es el de un bufón, aunque considerado en un análisis interpretativo puede representar a un genio de la Naturaleza, vinculado al ritual de renovación estacional como espíritu telúrico benéfico, no infundiendo, por lo tanto, temor, sino simpatía y gracia al espectador.

La botarga es un demonio que aparece cubierto de cabeza a pies con un mono de lienzo blanco, adornado con dibujos de diablos, sapos y serpientes con rayas rojas en las perneras. Los colores empleados son el rojo, el verde y el negro. Su cara está cubierta por una caperuzas de tela que deja ver únicamente los ojos y la boca por una abertura, y sobre la cabeza lleva cuernos de tela. Empuña una

cachiporra, ahora de papel prensado, pero antaño era un vergajo de toro (pellot), con la que sacuden a quienes están presenciando la fiesta y faldean a las mujeres.

Parece que la primera información que se tiene de las botargas es con motivo del casamiento de Felipe III en 1599, cuya celebración fue en Valencia en la época de Carnaval (no olvidemos que nuestra “santantonà” es, sin duda, un producto carnavalesco). Allí apareció Lope de Vega, a la sazón secretario del marqués de Sarriá, “vestido de botarga, hábito italiano que era todo colorado, con calzas y ropilla seguidos y ropa larga de levantar, de chamelote negro, con gorra de terciopelo llano en la cabeza”. Llevaba, además, colgando conejos, perdices, gallinas y otras aves como representando el tiempo de Carnal. Junto a él, otro representante de Cuaresma colgando de su vestido especies de pescado. Era la eterna lucha encarnada por Abagaro Francesco Baldi y Zan Ganassa, ambos de la Commedia dell’Arte.

Pues bien, el primero de los personajes era conocido como Stefanello Botarga, caracterizado por el abotargamiento de sus calzones. En otro sentido se entiende la botarga como una especie de longaniza colorada o, como dice Covarrubias, “una especie de embuchado de carne de puerco, que se consideraba semejante al muñeco por lo colorado”. Así, también lo dice Quevedo en Los borrachos célebres:

Andava entonces el Cid
más galán que Girineldo,
con botarga colorada
en figura de pimienta.

Hay también una identificación de la botarga con los antiguos buffons de ville que, en distintas festividades, aparecían en la Edad Media en el norte de Francia, Flandes o Alemania, pagados por el municipio para alegrar a la comunidad.

Este es, pues, el origen de la botarga, aunque algunos pretenden retrotraer sus orígenes a un sustrato festivo y ritual prerromano adaptado a las formas de sucesivos modelos culturales incorporados al imaginario cristiano y a las nuevas formas de diversiones populares y tradicionales.

No menos interesante sería la descripción y análisis de los otros personajes que aparecen en la “santantonà” forcallana como Sant Antoni y Sant Pau, representantes, quizá, de antiguas víctimas inmolatorias, vinculadas a los ritos de purificación como hemos dicho en otros lugares. Pero, esto nos llevaría por caminos más alejados de nuestro propósito en un programa de fiestas. Quede para otro año.

Finalmente, la filoseta es otro entrañable personaje simulando la rueca (la filosa) y el huso (fus) y asociada también con la tentadora (para algunos autores, súcubo o demonio disfrazado de mujer seductora). No obstante, hay que decir que este personaje, la hilandera, es abundante en muchas fiestas españolas, sobre todo, como componente del ciclo carnavalesco.

El despullat, demonio principal, vestido como la botarga, pero con la cara descubierta y varios cencerros atados a la cintura, así como una vejiga de cerdo (símbolo de fertilidad) atada a la nuca; personaje dinámico que podría identificarse con un antiguo luperco.

El espacio no da para más, pero la muestra creemos que resulta suficiente para meditar acerca del simbolismo que encierran estos personajes forcallanos y sobre la riqueza etnológica que la fiesta de la “santantonà” atesora.

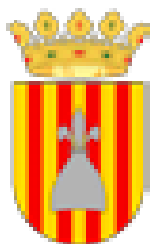

ANY 2000

Forcallans que fan possible la continuïtat d'una tradició:

Majorals de Sant Antoni 2012

Francisco Viñals Ejarque
Maribel Cámara Sorribas
Santiago Querol Carbó
Begoña Vilar Moreno
Francisco Gil Bordas
Manuela Bordas
Javier Pinell Michavila
Pili Busquets

Ajuntament de Forcall.
Santantonà
Tabaleters i Dolçainers de Forcall

Col•labora:

Conselleria d'Educació, Formació i Ocupació

Patronat provincial de turisme

Fe d'errates:

La fotografia del programa de festes 2011 de la pàgina n° 2 correspon a l'autor Bernat Julian Dauden